

7. Дзьобань О. П. Соціокультурний простір інформаційного суспільства як середовище буття сучасної людини / О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2014. – № 2 (21). – С. 12–21.

Ключові слова: інформаційне суспільство, освіта, комп'ютерні технології, дистанційне навчання, інноваційна діяльність.

Ключевые слова: информационное общество, образование, компьютерные технологии, дистанционное обучение, инновационная деятельность.

Key words: information society, education, computer technology, distance learning, innovative activity.

МАТЮШИНА ІННА ІВАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри філософії, кандидат філософських наук*

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА ТЗНПК ДЛЯ ВСТУПУ В МАГІСТРАТУРУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРАВО»

Система вищої освіти в Україні а останнє десятиліття зазнає постійних змін, ці зміни, в тому числі, характеризуються формалізацією та систематизацією вимог до здобувачів вищої освіти, яке, на думку реформаторів, має привести до реального підвищення рівня тих, хто буде навчатися у вищих навчальних закладах.

Одним із суттєвих кроків до підвищення якості відбору здобувачів вищої освіти магістерського рівня зі спеціальності «Право» є введення вступних випробувань не тільки з іноземної мови та правових дисциплін, але з «Тесту на загальні навчальні правничі компетенції», а саме: критичного, аналітичного та логічного мислення. Ми вже писали про певні об'єктивні складності підготовки студентів до цього тесту, але робота зі студентами 4-го курсу по підготовці до розв'язання цих тестів постійно надає матеріал для роздумів над суб'єктивними складнощами підготовки до тестування та над шляхами подолання цих складнощій. (Адже практична робота з і студентами в аудиторіях – це справжня робота по спостереженню як за процесами мислення, які сформувались у цих студентів, так і з'ясування типових проблем та помилок мислення, які заважають не тільки успішному складанню тестів, а й якісній майбутній професійній діяльності.) На нашу думку, однією з проблем, яка не дозволяє складати тестування успішно, це недостатній рівень справжнього критичного мислення у певної частини студентів 4 курсу, який неможливо усунути за декілька місяців підготовки, оскільки ця компетентність має розвиватися протягом багатьох років навчання й у школі, й у вищому навчальному закладі. Але з іншого боку, ми можемо суттєво підвищити ефективність мислення, в тому числі

критичного мислення, якщо розберемо його складові, та навчимося ефективно застосовувати закономірності, загальні принципи мислення, які, як вже неодноразово доводили багато дослідників, спираються на загальні принципи логічного мислення.

Суперечки щодо того, що є критичним мисленням та з яких складових складається критичне мислення, точаться давно як серед зарубіжних авторів, так і серед українських дослідників. Ми згодні з позицією українського дослідника А. В. Тягло, що критично мислити – це: усвідомлювати проблему, вміти бачити зв'язок між суперечностями; доводити, тобто добирати прийнятні, відповідні та несуперечливі докази; знаходити контраргументи; помічати факти, що суперечать власній думці; обґрунтовувати; оцінювати, тобто співвідносити об'єкт дослідження з певною системою цінностей (існуюче з належним); вибирати одну із багатьох альтернатив; усвідомлювати обмеження, що накладаються на висновок (істинність висновку за певних умов); використовувати різні критерії та контексти; спростовувати (принцип фальсифікації); узагальнювати; висувати гіпотези; робити висновки [1, с. 67]. Як бачимо, перед нами великий комплекс розумових процедур, в основі яких лежать принципи логічного мислення. Але крім цього достатньо загального списку вмінь, критичне мислення включає в себе ще такі елементи як неупередженість, принцип тотального сумніву та культуру контролю мислення, як зазначає Н. Бородіна [2, с. 31–34].

Пропонуємо звернути увагу на неупередженість та на культуру контролю мислення як на важливі елементи (принципи) критичного мислення (до речі, Н. Бородіна виводить принцип неупередженості як головну рису критичного мислення [2, с. 32]). Неупередженість, крім інших елементів, включає в себе здатність зрозуміти позицію опонента максимально близько до його власного розуміння, не приписувати опонентові тих позицій та тих думок, яких він не висловлював. Принцип культури контролю мислення можна інтерпретувати у наступний спосіб: коли ми маємо справу з умовиводами, або з доведенням чи спростуванням, ми маємо розуміти, що висновок (теза, підсумок) виводиться тільки із засновків (аргументів), у висновку має бути те, що було у засновках, там не може міститися інформації, яка не була представлена. Контроль за відповідністю цих елементів дає нам можливість говорити про коректність висновків (тез) або про відповідність аргументів тезі. Слідування цим двом принципам підвищує рівень критичного мислення і дає можливість правильно інтерпретувати та правильно розв'язувати завдання тесту на Загальні навчальні правничі компетентності.

Наведемо декілька прикладів з тестових завдань останніх років. Одним із стандартних завдань з частини «Логічне мислення» є завдання, коли здобувачам пропонується знайти аргумент, якого не вистачає для аргументації:

«Історик: Одним із найбільш корисних суспільних інструментів є гроші, універсальність яких можна порівняти хіба що з мовою. Проте якщо мова своїм виникненням укорінена в природній здатності

людини, то гроші є штучним винаходом людей. Тому цілком імовірним є те, що в різних суспільствах гроші виникали незалежно.

Питання: Яке з наведених нижче тверджень, якщо воно істинне, є необхідним, щоб висновок історика був логічно обґрунтованим?

А. Деякі суспільства були географічно ізольованими, тому не могли зазнавати впливу інших суспільств.

Б. Мови виникли незалежно в різних суспільствах у різні часи історії людства.

В. Універсальні властивості суспільств укорінені в природних особливостях людини.

Г. Якби гроші не були настільки корисні, вони не були б настільки поширені.

Д. Жодне із суспільств, яке почало використовувати гроші, ніколи не відмовилося від них» [3].

Головний принцип у розв'язанні задач такого типу полягає в тому, що висновок містить тільки ті елементи, які були закладені у засновках. Ми маємо проаналізувати, які поняття (сміслові елементи) містяться у висновку та побачити, яких понять бракує у засновках. У цій задачі висновок містить поняття «гроші» та поняття «незалежність виникнення у суспільствах». При аналізі засновків, які присутні у тексті, ми бачимо, що бракує засновку про незалежність суспільств. Отже, засновок, якого не вистачає, міститься у відповіді А.

Ще одне стандартне завдання: з'ясувати, яка інформація безпосередньо виводиться з тексту:

«**Освітній аналітик:** Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA, які досліджують готовність 15-річних громадян країн-учасниць бути активними членами суспільства, показали велике різноманіття національних освітніх традицій. Наприклад, залученість батьків у справи школи (за показником середньої кількості однокласників, яких батьки знають на ім'я) коливається в діапазоні від 8 в Грузії до 2 у Гонконзі. Дослідження також показало, що в більшості країн батьки, чії діти навчаються в соціально благополучних школах, знають більше друзів своїх дітей, ніж батьки, чії діти навчаються в неблагополучних школах.

Питання: Яке з наведених нижче тверджень логічно впливає з інформації, наведеної **освітнім аналітиком**?

А. Якщо в деякій школі познайомити батьків з усіма однокласниками їхніх дітей і батьками цих однокласників, то така школа перетвориться на соціально найблагополучнішу школу країни.

Б. У соціально благополучних школах освітня політика сприяє тому, що батьки знайомляться з однокласниками своїх дітей і батьками цих однокласників.

В. У Грузії батьки учнів у середньому знають на ім'я в чотири рази більшу кількість однокласників своїх дітей, ніж батьки учнів у Гонконзі.

Г. Залученість батьків у справи школи сприяє соціальному благополуччю школи.

Д. Вирівнюванню соціального благополуччя в школах сприяє розподіл дітей по школах випадковим чином» [4].

Головний принцип розв'язання цих задач – неупередженість, не потрібно додавати інформацію, якої не було в тексті, ми можемо спиратися тільки на те, що нам запропоновано, а не на те, які висновки ми би змогли зробити, спираючись на наше власне уявлення про певну ситуацію. Отже, відповідь – В.

Як ми бачимо, аналізуючи складові елементи критичного мислення, спираючись на принципи логічного мислення, ми можемо як навчити студентів правильно розв'язувати тестові завдання, так і в цілому підвищити рівень критичного мислення у майбутніх спеціалістів з права.

Список використаної літератури:

1. Тягло А. В., Воропай Т. С. Критическое мышление: Проблема мирового образования XXI века. Х. : Изд-во Ун-та внутренних дел, 1999. 284 с.
2. Бородіна Н. Шляхи розвитку критичного мислення. *Філософія та гуманізм*. 2017. Вип. 1 (5). С. 29–37.
3. Тест правничої компетенції (ТЗНПК), 2019 рік, основна сесія. URL: <https://zno.osvita.ua/master/tznpk/368/> (дата звернення 4.05.2021).
4. Тест правничої компетенції (ТЗНПК), 2020 рік, основна сесія. URL: <https://zno.osvita.ua/master/tznpk/409/> (дата звернення 4.05.2021).

Ключові слова: критичне мислення, логічне мислення, культура мислення, тестування.

Ключевые слова: критическое мышление, логическое мышление, культура мышления, тестирование.

Key words: critical thinking, logical thinking, culture of thinking, testing.

ПАЛІЙ ОКСАНА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри філософії, кандидат юридичних наук*

КАТЕГОРІЯ ПІДСТАВИ ПРИ ПІЗНАННІ ПРАВОВОЇ ДІЙСНОСТІ

Дійсність в конкретному розумінні – це розумно здійснена можливість, розумно організована, при цьому «розумно» означає ефективно, досконало, згідно сутності здійснюваного.

Цю об'єктивність щодо права можна визначити так, що в зовнішньому відношенні людини до людини є якась єдина і об'єктивна правота, яку можна пізнати лише через внутрішній досвід, через справжнє, предметне випробування та розкриття природного права [3, с. 157].